Sampsa Nissinen
12.10.2022

Eduskunnan talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Elinkeinoelämän toimintaympäristön näkökulmasta

Elinkeinoympäristön tilannekuva

Elinkeinoelämän toimintaympäristöön ovat viime vuosina vaikuttaneet merkittävästi ensin koronakriisi ja sitten Venäjä-Ukraina -sodan aiheuttama kriisi. Viimeisimpänä Suomea ja koko Eurooppaa enenevästi uhkaava energiakriisi on jo nyt yhdessä talouden vakauskriisin eli inflaation kiihtymisen ja korkojen nousun kanssa syönyt isoksi osaksi koronan jälkeisen uuden kasvun edellytykset. Kyky sopeutua nopeastikin muuttuvaan toimintaympäristöön, kuten esimerkiksi markkina- ja hankintaketjuhäiriöihin, on ensisijaisen tärkeää.

Haastava taloudellinen ja poliittinen tilanne globaalisti tekee vuoden 2023 elinkeinoelämän näkymistä erittäin epävarmat. Taantuman uhka EU-alueella ja Suomen päävientimarkkinoilla on todellinen ensi talven aikana. Rohkeus investoida ja ottaa lainaa liiketoiminnan kehittämiseksi on laimentunut merkittävästi: Suomessa on alentunut erityisesti rakentamisen ja teollisuuden luottamus tulevaan.

Tavaraviennin määrä laski toukokuussa 3,7 % vuoden takaisesta, mutta tavaraviennin arvo nousi tammi−toukokuussa 25 % viime vuodesta korkeiden vientihintojen seurauksena.

VM:n viime ennusteen mukaan bkt:n arvioidaan kasvavan tänä vuonna 1,7 %. Kuluttajahintojen ja tuotannontekijöiden kustannusten nousu leikkaa ostovoimaa, investointihalukkuutta ja talouden kasvua selvästi. Lisääntynyt epävarmuus siirtää investointeja tuonnemmas. BKT:n kasvu hidastuu aiemmin arvioitua voimakkaammin ollen +0,5 % vuonna 2023 ja jatkaa maltillisesti siitä eteenpäin lähivuodet 1,4−1,5 % vauhtia.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteuttaa yhdessä hallinnonalan yksiköiden kanssa toimenpiteitä, joilla tuetaan talouskasvua, jonka tulee olla sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää. Talouskasvun perustana on menestyvä yritystoiminta, joka innovoi, työllistää ja luo hyvinvointia Suomeen. Hallinnonalan toimijoiden tavoitteena on rakentaa toimintaympäristö, jolla luodaan toimintaedellytyksiä kilpailukyvyn ja talouden kasvun vahvistumiselle.

Kestävän kasvun edistäminen

Suomen taloudellisen menestyksen ja suomalaisyritysten kasvuedellytysten kannalta on keskeistä huolehtia siitä, että yritysten säädösympäristö on toimiva ja kilpailukykyinen. Toimivat työmarkkinat ja ajanmukainen työlainsäädäntö, osaava työvoima sekä hyvä työelämän laatu ovat yritysten kilpailuetuja. Yritysten tasapuolisista kilpailuedellytyksistä huolehditaan mm. työlainsäädännön keinoin.

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa Suomen yrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan toimintaympäristöstä, työmarkkinoiden toimivuudesta ja työntekijöiden työllistymiskyvystä sekä alueiden kehittymisestä. Ministeriö johtaa ja ohjaa kasvu- sekä elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa, työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikkaa, kuluttaja- ja kilpailupolitiikkaa, alue-, energia- ja ilmastopolitiikkaa sekä työelämän kehittämistä, työperäistä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien kotouttamista.

Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukeminen ei ole kansallista alueiden kehittämisen määrärahaa vuodelle 2023.

Valtion tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiorahoituspanoksilla tuetaan yritysten uudistumista ja uuden liiketoiminnan syntymistä sekä sitä kautta kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla keskeisen TKI-rahoittajan **Business Finlandin** myöntämän rahoituksen tavoitteena on nopeuttaa elinkeinoelämän uudistumista ja edistää uutta osaamista, kannustaa riskipitoiseen TKI-toimintaan sekä vahvistaa yritysten kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla. TKI-rahoituksen pitkän tähtäimen laaja-alaisena tavoitteena on talouden kestävä uudistuminen ja tuottavuuden kasvu.

Talousarvioesityksessä **Business Finlandin avustusmuotoisen rahoituksen valtuus** (momentti 32.20.40.) ensi vuodelle on kaikkiaan noin 470 miljoonaa euroa. Tähän sisältyy valtiontalouden kehysten 2023-2026 mukainen lisäys T&K-rahoitukseen (pysyvä valtuuslisäys 63 milj. euroa vuodesta 2023 alkaen) ja veturiyritysrahoituksen jatkaminen (kertaluonteinen valtuuslisäys vuonna 2023 60 milj. euroa). Yrityksille kohdistuvan TKI-rahoituksen lisäksi rahoitusta kohdistetaan soveltavan julkisen tutkimuksen rahoitukseen.

Momentille sisältyy myös audiovisuaalisen alan tuotantokannustimen jatkaminen, johon avustusvaltuutta osoitetaan talousarvioesityksessä 9,5 miljoonaa euroa. Kannustimella parannetaan Suomen kilpailukykyä kansainvälisten av-tuotantojen toteuttamismaana.

Business Finlandin avustusvaltuudesta noin 20,8 miljoonaa euroa on EU:n elpymisvälineen kautta rahoitettavia kokonaisuuksia (RRF). TEM:n hallinnonalan RRF-rahoituksella edistetään elinkeinorakenteen uudistumista ja suomalaisten yritysten kestäviin ratkaisuihin perustuvaa

kilpailuetua. Business Finlandin RRF-avustusvaltuudet ja rahoitushaut painottuivat erityisesti vuodelle 2022. Yritysten TKI-toimintaa ja sitä kautta kilpailukykyä tuetaan myös Business Finlandin myöntämille TKI-lainoille osoitettavalla valtuudella (momentti 32.20.83.), joka on ensi vuodelle noin 147 miljoonaa euroa.

Talousarvioesityksessä **Business Finlandin toimintamenoihin** (momentti 32.01.05) osoitetaan määrärahaa yhteensä noin 103,6 miljoonaa euroa. Business Finlandin toimintamenomäärärahat kohdistuvat viennin ja kansainvälistymisen edistämiseen, Talent/Work in Finland –toimenpiteisiin, ulkomaisten investointien edistämiseen, Suomeen suuntautuvan matkailun edistämiseen sekä rahoitustoiminnan ja muihin hallintokuluihin.

Business Finlandin yhtenä **ydintehtäväalueena on viennin ja yritysten kansainvälisen kasvun edistäminen,** ja sen pääasiakasryhmä ovat kasvavat ja kansainvälistyvät yritykset. Hallituksen esittämien toimintamenolisäysten ansiosta Business Finlandin vienninedistäminen ja erityisesti ulkomaanverkosto on kuluvalla vaalikaudella vahvistunut ja vahvistuu edelleen vuonna 2023, samoin Talent-toimintojen ja Talent Explorer –rahoituksen resurssit.

Merkittävä osa Business Finlandin toiminnasta toteutetaan ohjelmatoimintana yritysten kasvu- ja vientipotentiaalin ja kansainvälistymisen kannalta keskeisissä teemoissa. Ohjelmatoiminta kattaa yritysten neuvonta- ja sparrauspalvelut, verkottamisen sekä rahoituspalvelut. Ohjelmatoiminnassa on muun muassa aktivoitu eri kokoisten yritysten yhteistarjoamia vastaamaan paremmin globaaleihin asiakastarpeisiin.

Business Finlandin toimintamenomäärärahoihin sisältyy noin 5,9 miljoonaa euroa EU:n elpymisvälineen toimeenpanon rahoitusta (RRF), esimerkiksi matkailu- ja luovien alojen kestävän kasvun ja kilpailukyvyn edistämiseen sekä RRF-avustusrahoituksen hallintokuluihin.

Vuonna 2023 työ- ja elinkeinoministeriön tavoitteena on tukea Suomen **matkailullisen** maakuvatyön ja matkailumarkkinoinnin vahvistamista sekä Suomen matkailualan kestävää ja digitaalista kasvua. Matkailun edistämiseen esitetty rahoitus muodostuu Business Finlandin toimintamenomäärärahoihin Visit Finland -yksikölle tehdystä kohdistuksesta (arvioitu käyttö 9,8 milj. euroa) sekä esitetystä lisärahoituksesta (3,75 milj. euroa). Arvioitu käyttö kohdennetaan Suomen tunnettuuden kehittämiseen maailmalla, sitä tukeviin taktisiin markkinointitoimenpiteisiin, markkinatiedon hankintaan ja analysointiin sekä laadukkaan tuotekehityksen edistämiseen. Lisärahoituksella tuetaan Suomen matkailullisen maakuvatyön ja matkailumarkkinoinnin vahvistamista (2 milj. euroa osana Itäisen Suomen elinvoimaa vahvistavia toimenpiteitä) sekä Suomen matkailualan kestävää ja digitaalista kasvua (1,75 milj. euroa osana Suomen Kestävän kasvun ohjelman toimenpiteitä). Suomen matkailullisen tunnettuuden vahvistaminen

osana Suomen maakuvan vahvistamista on erityisen tärkeää viimeaikaisten kriisien aiheuttamassa epävarmuuden maailmantilanteessa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) edistävät alueellista kehittymistä hoitamalla valtionhallinnon toimeenpano- ja kehittämistehtäviä alueilla. ELY-keskukset edistävät yrittäjyyttä, työmarkkinoiden toimintaa, osaamista ja kulttuuria, maaseudun elinvoimaisuutta, joukkoliikennettä ja sen kehittämistä sekä liikennejärjestelmän toimivuutta ja liikenteen turvallisuutta, hyvää ympäristöä sekä luonnon ja luonnonvarojen kestävää käyttöä alueilla sekä työvoiman maahanmuuttoa alueilla.

Pk-yritysten kilpailukyvyn ja kansainvälistymisen kehittämiseen käytettävissä oleva ELY-keskusten rahoitus on pääosin EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman (Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027) mukaista rahoitusta, josta lähes 70 % kohdentuu Itä- ja Pohjois-Suomeen.

EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman EAKR-rahoituksen keskeisiä painopisteitä ovat pk-yritysten kasvun, kansainvälistymisen ja uudistumisen tukeminen sekä erityisesti vähähiilisyyden ja digitalisaation edistäminen. Vuonna 2023 ohjelmaan sisällytetään myös oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF), josta tuetaan vähähiilisen siirtymän edistämiseksi erityisesti uuden liiketoiminnan luomiseen ja pk-yritysten uudistumiseen liittyviä hankkeita. EAKR- ja JTF-rahoituksella tuettavat pk-yritysten kehittämis- ja investointihankkeet koskevat mm. tuotteiden, palveluiden ja tuotannon kehittämistä, liiketoiminta- ja kansainvälistymisosaamisen vahvistamista sekä tutkimus- ja kehittämistoimenpiteiden valmistelua.

Vuoden 2023 mukaisesta alueille jaettavasta EAKR- ja JTF-rahoituksesta (momentti 32.30.64) arvioidaan kohdentuvan ELY-keskusten myöntämiin avustuksiin pk-yrityksille niiden kasvua, kansainvälistymistä ja uudistumista tukeviin kehittämis- ja investointihankkeisiin noin 170 milj. euroa.

Kansallista rahoitusta ELY-keskusten avustuksiin pk-yritysten kilpailukyvyn ja kansainvälistymisvalmiuksien kehittämiseksi esitetään momentille 32.30.42 vuoden 2023 talousarviossa 24 miljoonaa euroa, jonka esitetään kohdistuvan alueellisen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoitukseen (10 milj. euroa), Brexit-mukautusvaraukseen (9 milj. euroa), Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson alueen kehittämishankkeiden rahoitukseen osana Itä-Suomen elinvoimaa parantavia toimia (3 milj. euroa) sekä pk-yritysten kasvun kiihdyttämisohjelmaan (2 milj. euroa).

Alueellista tutkimus- kehitys ja innovaatiotoiminnan rahoitusta kohdennetaan korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten käytännönläheiseen yritysyhteistyöhön ja erityisesti pienten yritysten in-

novaatiotoimintaan. Yhdistyneen kuningaskunnan EU-erosta pk-yrityksille aiheutuvien taloudellisten haittojen vähentämiseen esitetään lisäksi 9 miljoonan euron valtuutta. Myöntämisvaltuus on osa EU:n yleisen talousarvion brexit-mukautusvarauksen toimeenpanoa.

Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tehtävänä on riippumattomana tutkimuslaitoksena edistää tutkimuksen ja teknologian laaja-alaista hyödyntämistä elinkeinoelämässä ja yhteiskunnassa. Määrärahaa kohdennetaan Suomen elinkeinorakennetta uudistavien alojen sekä kansainvälisesti merkittävien innovaatioekosysteemien kehittämiseen. VTT:n tavoitteena on ratkaista yhdessä asiakkaiden ja muiden tutkimuskumppanien kanssa aikamme suurimpia yhteiskunnallisia haasteita ja luoda siten kestävää kasvua, työpaikkoja ja hyvinvointia.

Vuoden 2023 talousarvioesityksen mukaan VTT:n yleisavustus pienenee 4,5 miljoonaa euroa vuoden 2022 talousarvioon nähden (97 milj. euroa 2023). Yleisavustuksesta suuri osa käytetään vastinrahoituksena julkisiin tutkimushankkeisiin (Business Finland, EU, Suomen Akatemia). VTT:n koordinoimat EU-tasoiset hankkeet edesauttavat suomalaisten toimijoiden, erityisesti pk-yritysten, pääsyä eurooppalaisiin verkostoihin.

Mikäli VTT osallistuu Horisontti Eurooppa -puiteohjelmaan 5-vuotisennusteen mukaisesti, valtionavun tarve vastinrahoitukseen kasvaa arvion mukaan noin 5 miljoonaa euroa vuodessa. Ilman lisärahoitusta VTT joutuu vähentämään uutta osaamista tuottavaa strategista tutkimusta tai osallistumista EU TKI-hankkeisiin. Jos strategisen tutkimuksen rahoitus painuu liian alhaiselle tasolle, se vaikeuttaa oleellisesti VTT:n toimintaan suomalaisen innovaatioarvoketjun keskeisenä osana, ja vaarantaa VTT:n kyvyn toteuttaa sille laissa asetettua tehtävää edistää tutkimuksen ja teknologian laaja-alaista hyödyntämistä.

Tavoitteena uudistuminen ja vähähiilisyys

Elinkeino-, innovaatio- ja energiapolitiikoilla edistetään elinkeinoelämän uudistumista ja kansainvälisen kilpailukyvyn vahvistumista sekä laajemmin yhteiskunnan kehittymistä hiilineutraaliksi. On kehitettävä uusia ilmastoystävällisiä tuotteita ja palveluja sekä otettava käyttöön tuotantotapoja, joilla teollisuuden prosessit voidaan muuttaa vähähiilisiksi.

Toimenpiteillä tuetaan tutkimustulosten jatkojalostamista ja tutkimuksessa syntyneen osaamisen hyödyntämistä kaupallisesti sekä laajemmin yhteiskunnassa. Yrityksiä kannustetaan luomaan kansainvälistä, korkean arvonlisän liiketoimintaa ja työpaikkoja kehittämällä ja hyödyntämällä uutta teknologiaa sekä uusia arvonluonnin lähteitä.

Innovaatiojärjestelmän uudistamista jatketaan ottaen huomioon hallitusohjelman linjaukset, rahoittajaorganisaatioiden viimeaikaisten arviointien suositukset sekä parlamentaarisen tki-

työryhmän vuoden 2021 linjaukset. Yritysten, tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen pitkäjänteistä tki-yhteistyötä vahvistetaan kumppanuusmallilla.

T&K-rahoituksen kehitys

Hallitusohjelmassa on asetettu pitkäjänteinen tavoite kääntää valtion T&K-rahoitus kasvuuralle ja toteuttaa toimia, joiden avulla Suomen T&K-investointien BKT-osuus eli nk. T&K-intensiteetti nousee 4 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. T&K-intensiteetin tasaisen kasvuvauhdin perusteella hallituskauden lopulla vuonna 2023 Suomen T&K-intensiteetin tulisi olla 3,3 prosenttia. Vuonna 2020 T&K-intensiteetti oli Tilastokeskuksen tietojen mukaan 2,91 prosenttia ja vuonna 2021 ennakkoarvion mukaan 2,85 prosenttia.

T&K-menot olivat vuonna 2020 hieman yli 6,9 mrd. euroa. Menot nousivat edellisvuodesta noin kolme prosenttia. Kasvua oli yrityssektorilla (5,4 %) sekä ammattikorkeakouluissa (10,7 %). Yliopistoissa ja julkisella sektorilla T&K-menot sen sijaan laskivat hieman. Vuonna 2021 menojen kasvu jatkui Tilastokeskuksen ennakkoarvion perusteella noin kolme prosenttia.

Valtion T&K-rahoituksen – jonka tulisi kattaa noin 30 prosenttia T&K-menojen kokonaisrahoituksesta – osalta hallituskauden tavoitteena on ollut saavuttaa 1,0 prosenttia BKT:sta vuonna 2023 ja 1,2 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Vuonna 2021 valtion T&K-rahoitus oli 0,89 prosenttia BKT:sta ja vuonna 2022 sen ennakoidaan olevan 0,93 prosenttia. Vuoden 2023 talousarvioesityksen perusteella rahoituksen arvioidaan laskevan noin 0,85 prosentin tasolle (noin 400 milj. euroa alle tavoitetason).

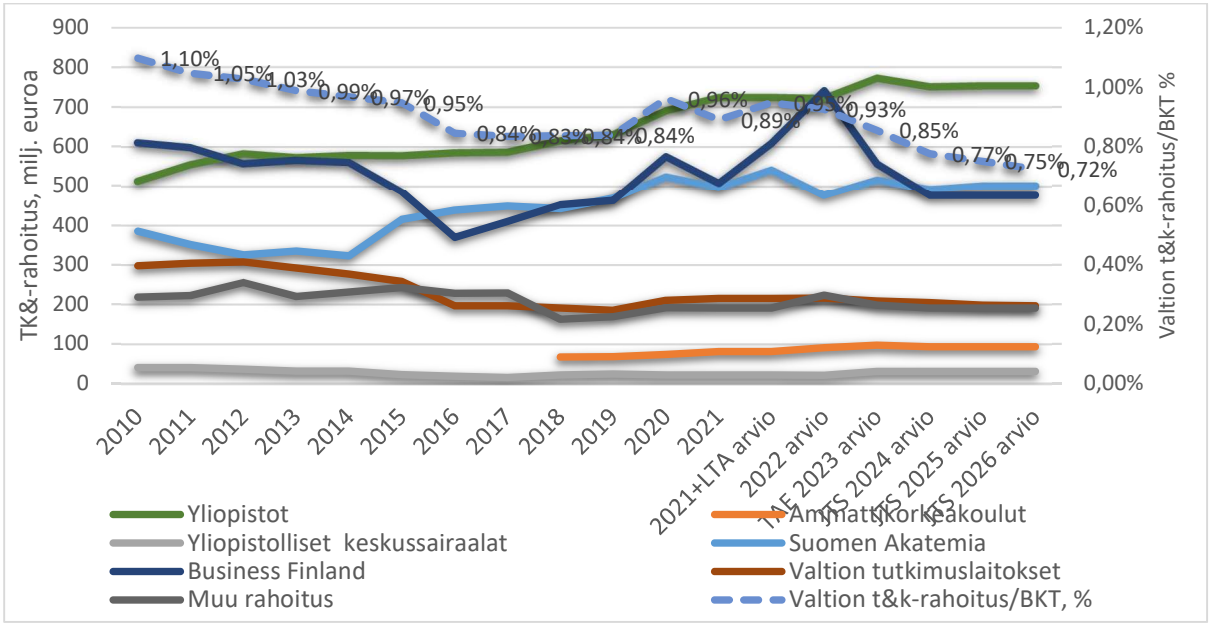

Kuva 1. Valtion T&K-rahoituksen kehitys organisaatioittain vuosina 2010-2023 sekä suhteessa bruttokansantuotteeseen (BKT). Business Finlandin luku sisältää myös vuodelta 2021 siirtyneet T&K-rahoitusvaltuudet.

Lähde: Hallituksen esitys valtion vuoden 2023 talousarvioksi; Tilastokeskus: Tutkimus- ja kehittämisrahoitus valtion talousarviossa

Tilastokeskuksen T&K-budjettianalyysin perusteella valtion T&K-rahoitus kasvoi vuonna 2022 noin 250 miljoonaa euroa (11%) edellisvuoteen nähden. Nousu johtuu pääosin Business Finlandille ja Suomen Akatemialle vuosille 2021-2023 myönnetyistä Euroopan elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoitusvaltuuksista, joista suurin osa kohdistuu vuodelle 2022.

Vuonna 2023 valtion T&K-rahoitus laskee arviolta noin 110 miljoonaa euroa (4 %) vuoden 2022 tasoon nähden. Suurin vähennys on Business Finlandin rahoituksessa (184 milj.). Lasku johtuu RRF-rahoituksen sekä muiden hallitusohjelman määräaikaisten rahoitusten päättymisestä, joita kehysriihessä päätetyt lisäykset eivät kata. Kasvua on korkeakoulujen rahoituksessa (56 milj.), Suomen Akatemian rahoituksessa (40 milj.) sekä yliopistollisten sairaaloiden rahoituksessa (10 milj.). Tutkimuslaitosten rahoitus laskee arviolta noin 7 miljoonaa euroa.

Määräaikaiset rahoituslisäykset ja rahoitusvaltuuksien laskeva suunta heikentävät yritysten kokemusta innovaatioympäristön ennakoitavuudesta eivätkä siten tue pitkäjänteisen TKI-yhteistyön vahvistumista. Valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä hallitus pyrkii parantamaan vuonna 2021 toimineen parlamentaarisen TKI-työryhmän suositusten mukaisesti T&K-rahoituslailla, jota koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle 13.10.2022. Laissa säädettäisiin valtion talousarvioon vuosina 2024–2030 otettavien tutkimus- ja kehittämistoimintaan tarkoitettujen valtuuksien ja määrärahojen yhteismäärän lisäämisestä vuosittain niin, että valtion T&K-rahoitus vuonna 2030 vastaisi 1,2 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Parlamentaarisen TKI-työryhmän suositusten mukaisesti hallitus on valmistellut esityksen laiksi T&K-toiminnan yhdistelmäverovähennyksestä verotuksessa. Esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle lokakuussa ja tavoitteena saada laki voimaan 1.1.2023. Uuden T&K-verokannustimen arvioidaan kannustavan erityisesti pieniä ja keskisuuria (pk) yrityksiä T&K-toiminnan lisäämiseen tai laajentamiseen. Uuden lisävähennyksen arvioidaan vähentävän valtion verotuloja v. 2023 n. 80 milj. euroa ja vuodesta 2024 alkaen n. 100 milj. euroa vuositasolla.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkökulmasta on tärkeää, että T&K-rahoituslisäykset kohdennetaan siten, että innovaatiojärjestelmä kehittyy tasapainoiseksi ja vuorovaikuttavaksi kokonaisuudeksi, joka kannustaa yksityisiä toimijoita lisäämään T&K-panostuksiaan ja yhteistyötä tutkimuksen kanssa. Innovaatiojärjestelmän tasapainoinen kehittäminen siten, että perustutkimus, soveltava tutkimus ja kehittämistoiminta ovat tasapainossa, edellyttää työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla Business Finlandin ja tutkimuslaitosten resursoinnin vahvistamista.

Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa

Siirtymistä kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa vauhditetaan investoimalla uusiutuviin energialähteisiin, edistämällä resurssitehokkuutta (energia- ja resurssitehokkuus) sekä lisäämällä uusiutuvan energian osuutta energian käytössä.

Elinkeinoelämän keskeiset toimialat laativat vuosina 2019 ja 2020 vähähiilisyyden tiekartat, jotka tukevat Suomen hiilineutraalisuustavoitteiden saavuttamista vuoteen 2035 mennessä. Tiekartat kuvaavat ratkaisuja, joiden avulla yritykset ja toimialat voivat vähentää hiilidioksidipäästöjään. Tiekartoissa on myös esitetty arvioita siitä, miten suuri on suomalaisyritysten kehittämien ratkaisujen ns. kädenjälkipotentiaali. Suomen kestävän kasvun ohjelma edistää tiekarttojen toimeenpanoa ohjaamalla merkittävää rahoitusta vihreään siirtymään. Ohjelman vihreään siirtymään kohdistettu rahoitus jatkuu vuoden 2023 budjetissa.

Kohtuuhintaisen energian saatavuuden turvaaminen on yksi talouskasvun perusta. Hiilidioksidipäästöjen vähentäminen energiantuotannossa ja -käytössä sekä teollisuudessa on keskeisessä osassa hiilineutraalisuuden saavuttamisessa vuoteen 2035 mennessä. Valtioneuvosto lähetti uuden kansallisen ilmasto- ja energiastrategian selontekona eduskuntaan 30.6.2022. Strategian lähtökohtana ovat kansallisten ilmasto- ja energiatavoitteiden saavuttamisen lisäksi myös EU:n energia- ja ilmastotavoitteet vuoteen 2030 sekä energiaunioniin liittyvät tavoitteet.

Keskeinen osa hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista ovat erilaiset tuet energiatehokkuudelle ja uusiutuvalle energialle. Siirtymistä kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa vauhditetaan investoimalla uusiutuviin energialähteisiin, edistämällä resurssitehokkuutta (energia- ja resurssitehokkuus) sekä lisäämällä uusiutuvan energian osuutta energian käytössä. Tavoitteiden saavuttamisessa tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja innovoinnin tuloksilla on keskeinen merkitys.

Ilmastotavoitteisiin liittyy etenkin seuraavat momentit: Energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistäminen (32.20.20), Energiatuki (32.20.41), Julkisen liikennesähkön ja –kaasun lataus- ja tankkausinfrastruktuurin edistäminen (32.20.47), Uusiutuvan energian tuotantotuki (32.20.48).

Suurin määräraha on varattu energiatukimomentille. Energiatuki on osa taloudellista ohjausta, jolla energiajärjestelmää pyritään ohjaamaan tehokkaampiin ja ilmaston sekä ympäristön kannalta parhaisiin ratkaisuihin. Energiatuen myöntövaltuutta on lisätty viime vuosina merkittävästi ja esimerkiksi vuodelle 2023 on esitetty lisävaltuuksia etenkin vetyhankkeille, akkuhankkeille sekä muille suurille uuden energiateknologian demonstraatiohankkeille.

Myös uusiutuvan energian tuotantotukeen on varattu merkittävä määräraha. Tuen määrä riippuu kuitenkin sähkön markkinahinnasta ja sähkön markkinahinnan pysyessä korkealla tasolla, määräraha tarve vähenee. Valtaosa uusiutuvan energian hankkeista voidaan toteuttaa markkinaehtoisesti ja siten nykyiset uudet tuet on suunnattu ensi sijassa uudelle teknologialle.

Edellä mainittujen momenttien lisäksi energiaintensiiviselle teollisuudelle myönnetään sähköistämistukea (32.20.43). Sähköistämistuella korvataan päästökaupasta sähkön hintaan aiheutuvia välillisiä kustannuksia, mutta myönnettävästi tuesta vähintään 50 % tulisi kohdistaa kehittämistoimiin, jolla edistetään toiminnan muuttumista hiilineutraalimmaksi.

Energiatoimialan kasvihuonekaasupäästöjen vähenemä on hyvässä vauhdissa mutta edellyttää suuria panostuksia muun muassa lämmityssektorin uusiin ratkaisuihin, älykkäisiin energiaverkkoihin ja ylipäänsä energiajärjestelmien väliseen integraatioon.

Työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla olevat energiasektoriin liittyvät budjettimenot ovat toimenpiteiltään vuoden 2022 kaltaisia, mutta määrärahoissa on jonkin verran muutoksia. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että nykyisillä tukiohjelmilla ja määrärahan mitoituksella voidaan edistää kohtuullisesti ilmasto- ja energiatavoitteiden saavuttamista. Hankemäärät ovat kuitenkin kasvaneet merkittävästi ja energiatuen myöntövaltuus ei riitä kaikille tukikelpoisille hankkeille. Lisäksi oletuksena on, että valtaosa investoinneista toteutuu nyt ja myös tulevaisuudessa ilman merkittäviä tukia ja valtaosa määrärahatarpeista kohdistuu jatkossakin erityisesti uuteen teknologiaan. Siten energiatuelle on jatkossakin tarvetta. Energiatuella saavutetaan tyypillisesti noin 4-5 kertainen vipuvaikutus investointeihin.

Työllisyyden ja yrittäjyyden tukeminen

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalla tuetaan työvoiman osaamisen kehittämistä, yritysten kansainvälistymistä ja kasvua, alkavaa yritystoimintaa sekä torjutaan työttömyyttä ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalla kehitetään pk-yritysten pitkän aikavälin kilpailukykyä ja vaikutetaan myös toimintaympäristön muutoksiin.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikassa painotuksena on työttömyyden alentaminen, nopea työllistyminen ja kasvun vauhdittaminen vastaamalla yritysten työvoima- ja osaamistarpeisiin sekä luomalla edellytyksiä uudelle yritystoiminnalle. Yritysten kehittymistä, rakennemuutosten hallintaa ja työurien jatkumista tuetaan toteuttamalla yritysten tarpeiden mukaista työvoimakoulutusta ja yritystoiminnan kehittämispalveluja. Työnhakijoiden osaamista päivitetään helpottamaan yritysten osaavan työvoiman saatavuutta.

Kansainvälisesti kilpailukykyisen toimintaympäristön rakentamista tuetaan pääomamarkkinoita kehittämällä, kasvuhakuisten yritysten rahoituksen saatavuutta parantamalla, uusien investointien ja osaamisen houkuttelulla sekä toimintakykyisen vienninrahoitusjärjestelmän ylläpitämisellä.

Finnveran tehtävä on täydentää rahoitusmarkkinoita sekä vauhdittaa kasvua ja vientiä. Finnveran keskittyy strategiansa mukaisesti aloittavan yritystoiminnan, kasvun, kansainvälistymisen, investointien ja viennin mahdollistamiseen vastuullisuudesta ja ilmastonmuutoksen vastaisista toimista huolehtien.

Vienninrahoituksen valtuudet ovat tärkeitä Suomen viennin ja talouskehityksen kannalta. Hallitusohjelman mukaan Finnvera Oyj:n valtuuksien riittävyys varmistetaan ottaen huomioon riskienhallinnan tarpeet. Valtuudet ovat perusteltuja myös siksi, että pankkien mahdollisuudet rahoittaa kooltaan suuria ja takaisinmaksuajaltaan pitkiä vientiluottoja ovat olleet Basel III -suosituksiin perustuvien pankkisäännösten takia aikaisempaa heikommat.

Finnveran valtuudet ja vastuut 30.6.2022:

- Vientitakuiden vastuukanta oli 21,9 mrd. euroa. Lain mukainen valtuus on 38 mrd. euroa, josta oli käytetty 18,6 mrd. euroa.
- Nostettujen vientiluottojen määrä oli 7,6 mrd. euroa. Lain mukainen valtuus on 33 mrd. euroa, josta oli käytetty 11,7 mrd. euroa.
- Erityistakauksien, joita ovat alus- ja ympäristötakaukset sekä raaka-ainetakuut, vastuukanta oli 0,5 mrd. euroa. Lainsäädännössä olevat valtuudet ovat 3,15 mrd. euroa, josta oli käytetty 0,4 mrd. euroa.
- Kotimaan rahoituksen lainojen ja takausten vastuukanta oli 2,7 mrd. euroa. Lain mukainen valtuus on 12 mrd. euroa, josta oli käytetty 2,4 mrd. euroa.

Finnveran kotimaan rahoituskysynnän arvioidaan jatkuvan vuoden 2022 jälkipuoliskolla rauhallisena ja kysynnän odotetaan siirtyvän käyttöpääomarahoituksen lisäksi pk-yritysten investointeihin. Finnvera arvioi suuryritysten investointien vauhdittavan myös pk-sektorin investointisuunnitelmien käynnistymistä ja toteuttamista loppuvuonna. Eduskunnassa on parhaillaan käsittelyssä suoria vientiluottoja koskeva hallituksen esitys, jonka tarkoituksena on edistää erityisesti pk-yritysten vientiä ja pienempiä vientikauppoja.

Finnveran vientitakuiden ja -luottojen euromääräisen kysynnän arvioidaan pysyvän vuonna 2022 aiempien vuosien tasolla.

Viennin rahoituksen toimialoista alus- ja telakkasektori on kärsinyt koronapandemiasta eniten. Kyseisen sektorin näkymiin ja vienninrahoituksen kysyntään vaikuttaa voimakkaasti se, milloin varustamot toipuvat pandemian vaikutuksista. Näin ollen Finnvera arvioi, että viennin rahoituksen kysyntä keskittynee pääasiassa metsä- ja telesektoreille.

Kansainvälisten osaajien liikkuvuudella on kasvava elinkeinopoliittinen merkitys Suomen osaamispääoman ja kilpailukyvyn vahvistamiseen sekä uusien työpaikkojen ja innovaatioiden syntyyn. Osaajien maahanmuuttoa tarvitaan vahvistamaan ja kansainvälistämään Suomen yritys- ja innovaatiotoimintaa sekä tukemaan investointien saamista Suomeen. Suomessa myönnettävien työperusteisten oleskelulupien määrä on jo selvässä kasvussa, mutta globaali osaajakilpailu on kovaa ja Suomen houkuttelevuutta on edelleen lisättävä.

Hallituksen koulutus- ja työperäisen maahanmuuton tiekartan tavoitteiden mukaisesti työ- ja elinkeinoministeriö on rakentamassa työperusteisen maahanmuuton pysyvää ns. Work in Finland -toimintoa. Osana Work in Finland -toimintoa kehitetään kansainvälisen rekrytoinnin mallia vahvistamaan osaajien saatavuutta erityisesti työvoimapula-aloilla ja TKI-toiminnan kärki- ja kasvualoilla. Kansainvälisten osaajien ja heiden perheidensä Suomeen houkuttelua, asettautumista ja jäämistä vahvistetaan kohdennetulla toimilla. Keskeiset toimijat ovat TE-toimistot, ELY-keskukset, KEHA-keskus ja Business Finland.

Pysyvä, kasvava budjettirahoitus kansainvälisten osaajien houkutteluun on mahdollistanut Business Finlandin ns. Talent-toiminnan vakiinnuttamisen. Business Finland voi myös myöntää yrityksille rahoitusta kansainvälisten osaajien palkkaamisen edistämiseksi. Vuoden 2023 talousarvioesityksen mukaan Talent-toiminnan määräraha osana Business Finlandin toimintamenomäärärahoja on 3,5 milj. euroa sisältäen Work in Finland –rakenteen perustamisen. Yrityksille myönnettäviin Talent-avustuksiin kohdistuu 6,5 milj. euron valtuus osana Business Finlandin avustusvaltuutta.

Talent Hubit ovat alueellisia yhteistyömalleja, jotka tarjoavat asiakaslähtöisiä organisaatiorajat ylittäviä palvelupolkuja kansainvälisten osaajien houkuttelun, rekrytoimisen, asettautumisen ja integroitumisen tueksi sekä yritysten ja kansainvälisten osaajien kohtaamiseksi. Vuonna 2022 Määrärahaa (mom. 32.30.40 Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukeminen) käytetään 3 miljoonaa euroa Talent Hub -toimintamallin sopimusperusteiseen yhteistyöhön. Kevään 2022 kehysriihen mukaisesti kunnille osoitettu Talent Hub –valtionavustus tulee olemaan 1 milj. euroa vuodesta 2023 alkaen. Rahoituksen leikkaantuminen vaikuttaa valtion ja suurimpien kaupunkien yhteistyömahdollisuuksiin osaajien maahanmuuton edistämisessä, sekä johtaa sopeuttamistoimiin koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton kehittämistyössä alueilla.

Sampsa Nissinen
12.10.2022

Virastot kestävän toimintaympäristön tukena

Hallinnonalan toimijoiden tavoitteena on rakentaa toimintaympäristö, jolla luodaan toiminta-edellytyksiä kilpailukyvyn ja talouden kasvun vahvistumiselle.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto luo edellytyksiä talouskasvulle edistämällä markkinoiden toimivuutta. Hyvin toimivat markkinat kiihdyttävät tuottavuutta ja innovointia muodostaen edellytyksen menestyvälle kotimaiselle yritystoiminnalle ja kuluttajien hyvinvoinnille. Virasto ehkäisee kotimarkkinoiden liiallista keskittymistä yrityskauppavalvonnalla ja puuttuu jälkikäteen kartelleihin ja muihin kuluttajille haitallisiin kilpailunrajoituksiin.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) on yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kannalta keskeisillä toimialoilla toimiva lupa- ja valvontaviranomainen. Tukesin tehtävänä on valvoa ja edistää palveluiden, teollisen toiminnan ja tuotteiden turvallisuutta ja luotettavuutta.

Energiavirasto hoitaa energiamarkkinoiden sekä ilmastotavoitteiden politiikkatoimien toteutumisen valvontaan ja edistämiseen liittyviä tehtäviä. Energiaviraston vastuulle kuuluvat energiamarkkinoiden eli sähkön ja maakaasun tukku- ja vähittäismarkkinoiden sekä sähkö- ja maakaasuverkkotoiminnan valvonta ja edistäminen. Ilmastotavoitteiden politiikkatoimien osalta virastonvastuulle kuuluvat päästökaupan, uusiutuvan energian tukijärjestelmien, biopolttoaineiden kestävyyskriteerien sekä energiatehokkuuden valvonta ja edistäminen.